

PLEIDOOI

Voor wie het privatiseringsdenken en de dereguleringsdrift steeds het voordeel van de twijfel mocht genieten, zou de Azië-crisis toch eigenlijk tot bezinning hebben moeten leiden. Heel Zuidoost Azië werd in 1997 in een diepe economische crisis gestort omdat investeerders massaal hun geld terugtrokken uit deze regio. De paniek had toegeslagen. Veel van wat in jaren met bloed, zweet en tranen was opgebouwd werd in slechts enkele maanden teniet gedaan. Algemeen werd het volledig geliberaliseerde kapitaalverkeer als de schuldige aangewezen. In korte tijd kwamen miljoenen mensen aan de verkeerde kant van de armoedegrens terecht. Hier werd duidelijk dat het internationale kapitalisme zich met deze doorgeslagen liberalisering van het kapitaalverkeer in de eigen staart beet. Zelfs minister Zalm (VVD) heeft moeten toegeven dat nieuwe restricties voor het kapitaalverkeer noodzakelijk zijn als we een stabiele, internationale, economische groei willen. Middelen daartoe kunnen zijn de invoering van de zogenaamde Tobintax (een kleine heffing op flitskapitaal) en afspraken over een minimale verblijfstijd van geld en investeringen.

Ondanks deze lessen denderde in ons land de privatiseringstrein gewoon door met de goedkeuring van de liberalisering van het gas, de elektriciteit, de kabel en het openbaar vervoer. 'If it ain't broken, don't fix it,' zeggen ze in de VS. De paarse coalities vanaf 1994 dachten en denken daar geheel anders over. Indachtig de neoliberale principes waarvan 'minder overheid, meer markt' de belangrijkste is, ging men

'De overheid heeft slechts één belang: het algemeen belang'

Alles moest weg. Alles moest in de uitverkoop: de bus, de trein, de kabel, de elektriciteits- en de gasvoorziening. De paarse kabinetten hebben in de jaren negentig de meeste nutsvoorzieningen verkocht aan 'de markt'.

Volgens Jan Marijnissen in een uitgebreid opinieverhaal in Trouw is het tij inmiddels aan het keren – in ieder geval in de samenleving. Zijn oproep: nu de politiek nog. Een samenvatting van het opinieverhaal.

voortvarend te werk. Niet praktische maar ideologische motieven lagen daaraan ten grondslag. Want, hoewel we in ons land een schone en goedkope elektriciteitsvoorziening hadden, die bovendien een 100-procent leveringszekerheid kende, moesten we toch marktwerking introduceren in de elektriciteitsvoorziening. Maar waarom? Ligt het niet veel meer voor de hand om zaken die behoren tot de voorzieningen voor het algemeen nut in overheidshanden te laten? De overheid is immers democratisch te controleren én heeft slechts één belang, te weten het algemeen belang omdat geen rekening gehouden hoeft te worden met het belang van commerciële aandeelhouders. Rijk, provincies en gemeenten denken daar echter anders over. Waar de Rijksoverheid haar gedachten vooral laat leiden door de ideologische overtuiging dat de overheid zich niet meer met deze taken moet bemoeien, zijn de provincies en gemeenten vooral gebiologeerd door de enorme bedragen die vrij komen bij verkoop van de aandelen die ze hebben in de nutsbedrijven. De stroomcrisis in Californië heeft echter op indringende

wijze laten zien waartoe de aan ondernemers inherente kortzichtigheid (gebrek aan belangstelling voor lange-termijninvesteringen) kan leiden, en hoe ontwrichting van de samenleving het gevolg kan zijn. Grote vraag is natuurlijk: is Californië ons voorland? 'Ja,' zeggen de deskundigen 'want het kenmerk van particuliere bedrijven is nu eenmaal dat ze in financiële problemen kunnen komen.' In Californië mag de belastingbetaler uiteindelijk gaan betalen om de stroomvoorziening op gang te houden. Er was wel stroom maar die wilden de centrales niet leveren aan de bijna failliete distributiebedrijven. Een van de eigenaren van de centrales was het Texaanse Reliant dat onder andere het Utrechtse UNA opkocht en de knop omdraaide met de mededeling: 'Dat is vanwege onze verantwoordelijkheid die wij tegenover onze aandeelhouders hebben.'

Maar ook in ons eigen land zien we inmiddels het aantal en de duur van stroomstoringen toenemen. Afnemers van Eneco, elektriciteitsdistributeur in Rotterdam en omgeving, maar ook Remu, actief in Utrecht, kunnen daarover

meepraten. Meest navrante is nog wel dat bijvoorbeeld winkeliers eindelijk moeten soebatten voordat ze in aanmerking komen voor een schadevergoeding, als ze al iets krijgen. Omdat de efficiëntie maximaal moet worden, ontkomt geen bedrijf aan massaontslag. Bij Eneco vliegen er zo'n duizend mensen uit. Dat kan natuurlijk niet zonder gevolgen blijven voor het onderhoud en de klachtenafhandeling. Cap Gemini Ernst & Young stelden onlangs in een rapport dat een stroomcrisis, zoals die nu Californië treft, in ons land 'niet ondenkbaar' is omdat marktwerking leidt tot een zo klein mogelijke restcapaciteit: 'Tijdig investeren in toekomstige productiecapaciteit is dan uiterst onwaarschijnlijk en dit is ook precies waar het in Californië is misgegaan'. Daar komt nog bij dat commerciële productiecentrales sowieso weinig nut zullen zien in extra stroomopwekking omdat die niet kan concurreren met de goedkope maar vieze bruinkoolstroom en atoomstroom uit Frankrijk en Duitsland. De overheid kan de centrales niet dwingen hun capaciteit uit te breiden 'in een geprivatiseerde wereld waar de uiteindelijke

beslissingen in Dallas of Madrid genomen worden,' aldus Cap Gemini Ernst & Young.

Het gaat bij nutsfuncties niet alleen om de vraag of concurrentie mogelijk is, mogelijk is alles. De vraag is: tegen welke prijs? Nutsfuncties zijn zulke belangrijke diensten voor een maatschappij als geheel en voor individuele burgers en bedrijven dat ze onder de verantwoordelijkheid van de overheid behoren te vallen. Op de lange duur leidt dat tot een kwalitatief betere én goedkopere nutsvoorziening die bovendien voor iedereen daadwerkelijk toegankelijk blijft.

Het momentum voor de markt-fundamentalisten is aan het verlopen. De slinger van de maatschappelijke pendule is zijn neoliberale hoogtepunt al weer voorbij. De kritiek op het afstoten van overheidstaken en de uitverkoop van nutsvoorzieningen zwelt aan. De tijd voor een integraal debat over wat we zien als gemeenschapstaak en wat we met een gerust hart kunnen overlaten aan de markt, is aangebroken. Er dient een fundamentele herwaardering te komen van de plaats en taak van de overheid. ●